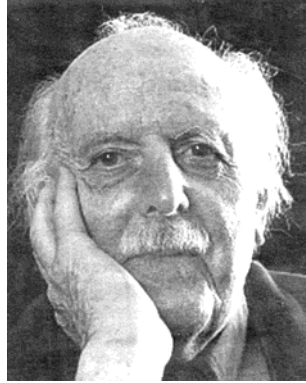

IN MEMORIAM

WALTER BIEMEL
(1918–2015)

În peisajul filosofic românesc, în epoca modernă și în cea contemporană, s-au născut, s-au format și s-au realizat ca importanți gânditori români și câțiva sași. Dintre aceștia, în prim-plan se situează Walter Biemel, cu revărsare și în planul filosofic european și în cel universal, ca un original gânditor-filosof, ca un profund comentator și ca un deosebit de important editor-comentator al lui Edmund Husserl și al lui Martin Heidegger.

În fapt real ontic, Walter Biemel s-a născut în 19 februarie 1918, la Belgrad. „Sunt sas din Ardeal, brașovean, cu părinți originari din Sibiu. Cu toate că sunt din Brașov, nu m-am născut la Brașov. M-am născut, asta e un lucru ciudat și, cred, aproape unic, în două locuri. La Belgrad, în 1918, în palatul Topcider. Familia mea locuia aici, pentru că tatăl meu era căpitan de artilerie într-un regiment de rezervă la Belgrad, în primul război. După război, când am revenit în Transilvania, tatăl meu a încercat să obțină un extras de naștere și, pentru că nu știa sârbește, i-au propus să schimbe locul nașterii mele. Și tata a zis Brașov. De fapt, asta e și adevărat. Eu sunt brașovean, am trăit în Brașov cei mai frumoși ani ai mei”. (Convorbire cu Constantin Aslam)

După absolvirea studiilor liceale la Liceul „Johannes Honterus” din Brașov, se înscrie la Facultatea de Filosofie și Litere din București. Aici se specializează, între 1937–1941, în filosofie, psihologie, sociologie și istoria artei, sub îndrumarea profesorilor: Tudor Vianu, Ion Petrovici, C. Rădulescu-Motru, Mircea Eliade, Traian Herseni, Mircea Vulcănescu și George Oprescu.

Ca mulți tineri ai etapei istorice interbelice, cu prelungire și în anii războiului mondial, curând Biemel pleacă la studii de specializare în străinătate; în chip firesc, optează pentru Germania, la Freiburg, unde profesa binecunoscutul în vreme și în istoria filosofiei universale Martin Heidegger. Aici, vreme de doi ani (1942–1944)

audiază cursurile profesorului și participă la seminarul special al aceluiași, alături de românii Alexandru Dragomir și Octavian Vuia și de alți câțiva, nemți sau străini.

Între toamna lui 1944 și 1952, Walter Biemel, împreună cu soția, Marly Biemel, lucrează la Arhiva Husserl din Louvain; aici, editează câteva volume din *Gesammelte Werke* ale lui Edmund Husserl. Ceea ce nu reușise în Germania, sub împrejurările precipitării evenimentelor războinice, reușește în Belgia: să obțină, în 1949, doctoratul în filosofie, cu lucrarea *Le concept de monde chez Heidegger* (tipărită în 1950).

În 1952 se pun bazele Arhivei Husserl din Köln, la care este invitat să lucreze Walter Biemel; aici rămâne până în 1961.

Prin următoarele patru decenii, Walter Biemel: susține docența la Universitatea din Köln, cu lucrarea *Kants Begründung der Ästhetik und ihre Bedeutung für die Philosophie der Kunst* (editată: 1959); este profesor la Universitatea Tehnică din Aachen (1962–1976), profesor la Academia de Arte din Düsseldorf (1976–1983); elaborează originale lucrări de filosofie și de estetică, editate în cărți proprii sau în variate volume colective; editează volume omagiale pentru câțiva gânditori; participă deosebit de activ la viața filosofică din Germania și din străinătate. „Gândirea mea s-a dezvoltat în contact cu gândirea lui Heidegger. De aceea am fost atras demult de analiza artei. Dar prin Heidegger am căpătat o dimensiune nouă asupra importanței artei. Heidegger n-a făcut analize despre arta picturală. Eu am mers în această direcție. De fapt, eu am putut să mă dezvolt numai datorită contactului cu Heidegger. Dacă aș fi rămas în țară, poate că aș fi devenit un bun profesor de liceu, dar nu cred că aș fi câștigat dimensiunea necesară pentru a descoperi ceva nou” (Convorbire cu I. Opreșan).

Ca lucrări originale, alături de cele menționate mai înainte, sunt de amintit: *Philosophische Analysen zur Kunst der Gegenwart* (1968); *Jean-Paul Sartre* (1964); *Martin Heidegger* (1973); *Zeitigung und Romanstruktur. Philosophische Analysen zur Dentung des modernen Roman* (1985). Unele dintre ele au fost traduse în: spaniolă, daneză, norvegiană sau japoneză și, desigur, în limba română.

O parte din studii ori articole au fost adunate în *Gesammelte Schriften* (2 vol., unul cu scrieri despre filosofie, altul, despre artă; 1996).

Alături și în completarea activității de editor al clasicilor Husserl și Heidegger, Walter Biemel este și un „comentator clasic” – cu expresia lui Gabriel Liiceanu: „Pentru ca un comentator să devină «clasic», trebuie îndeplinită următoarea condiție: el trebuie să fi ajuns să-l cunoască pe gânditorul comentat «în carne și oase», să fi ajuns, prin destin biografic sau printr-o intuiție de alt tip, să se afle în preajma aceluia”. Or, relația lui Biemel cu Heidegger a mers până la o adevărată și perenă prietenie.

La începutul anilor '50, Walter Biemel s-a străduit și pentru traducerea unor lucrări ale lui Heidegger și Jaspers în limba franceză (realizate în colaborare).

Alături de studii în volume colective, Biemel colaborează la importante enciclopedii, la câteva publicații de specialitate care l-au sau le-a onorat: sunt de amintit: „Studia Catholica”, „Symposion”, „Revue Philosophique de Louvain”, „Convivium”, „Archivio di Filosofia”, „Mesotes” ș. a.

Publicistic, Walter Biemel a debutat (după identificările de până acum) în România, cu comentariul *Eminescu – Friedrich Schlegel – Kleist* în revista „Klingsor” (nr. 1, ianuarie 1938), urmat – în aceeași publicație – de o recenzie despre Nietzsche și alta despre monografia *Kant* a lui Ion Petrovici.

Curând după prima audiere a cursului profesat de Heidegger, Biemel trimite o corespondență la „Universul literar” din București, cu impresii de la acea prelegere universitară și cu traducerea unui fragment din textul heideggerian *Hölderlin și esența poeziei* („Universul literar”, 10 decembrie 1942).

În anul următor, Biemel colaborează la revista filosofică condusă de Lucian Blaga, „Saeculum”, cu o interpretare a *Sonetelor către Orfeu* ale lui Rainer Maria Rilke și cu eseul *Ironia romantică și idealismul german*.

În anii '50–'60, Walter Biemel este în legături filosofice cu români din străinătate. În 1954, în revista „Luceafărul” de la Paris apare traducerea în limba română (în colaborare cu Alexandru Dragomir) a scrierii heideggeriene *Ce este metafizica?* Iar în 1971, răspunde invitației adresate de George Uscătescu și colaborează la culegerea *Symposion Heidegger* cu studiul *Heidegger und die Metaphysik* (Madrid, col. „Destin”).

După o pauză de două decenii și jumătate, în urma deschiderii ideologice din primăvara lui 1964, Walter Biemel revine în publicistica românească cu un comentariu la scrierea lui Heidegger, *Arta și spațiul*, găzduit în prestigioasa „România literară” (2 iulie 1970). Peste un deceniu și ceva, în aceeași „România literară” apare interviul acordat lui Gabriel Liiceanu (20 mai 1982). Astfel este pregătit terenul spiritual-filosofic și ideologic pentru ca în 1987 să se tipărească traducerea culegerii *Expunere și interpretare* (Ed. Univers).

După răsturnarea ideologică din 1989, și lui Walter Biemel i se deschide posibilitatea revenirii și integrării în viața filosofică românească. Curând îi acordă un interviu lui I. Opreșan, tipărit în „Jurnalul literar” (1991–1992). Mai apoi, este invitat și prezintă două prelegeri la Facultatea de Filosofie din București. Peste câțiva ani, un alt interviu i-l acordă lui Constantin Aslam (1996). În 1996 se editează traducerea monografiei *Heidegger*.

Cu prilejul împlinirii vârstei de 85 de ani, în mai 2003, lui Walter Biemel i se conferă titlul de *doctor honoris causa* al Universității din București, cu o *Laudatio* rostită de Gabriel Liiceanu. În același an și cu același prilej, sub egida Editurii Humanitas apare vol. omagial *Artă și adevăr/Kunst und Wahrheit*, coordonat de Mădălina Diaconu. Biemel este *doctor honoris causa* și al Universității de Vest din Timișoara.

Din 2004, Biemel este președinte de onoare al Societății Române de Fenomenologie.

Walter Biemel a murit la Aachen, în 6 martie 2015, curând după împlinirea vârstei deplinei înțelepciunii de 97 de ani.

LISTĂ DE LUCRĂRI

Volume

Le concept de monde chez Heidegger, Paris, Löwen, Vrin-Nauwelaerts, 1950.

Kants Begründung der Ästhetik und ihre Bedeutung für die Philosophie der Kunst, Köln, 1959.

Jean-Paul Sartre, Reinbek, Hamburg, Rowohlt, 1964.

Philosophische Analysen zur Kunst der Gegenwart, Den Haag, Martinus Nijhoff, 1968, VIII + 263 p.

Martin Heidegger, Reinbek, Hamburg, Rowohlt, 1973, 191 p.

Zeitigung und Romanstruktur. Philosophische Analysen zur Deutung des modernen Roman, Freiburg i. Br., München, Alber, 1986, 375 p.

Gesammelte Schriften. Bd. 1. *Schriften zur Philosophie*; Bd. 2. *Schriften zur Kunst*, Stuttgart, Bad Cannstatt, Frommann-Holzboog, 1996.

Expunere și interpretare, trad. de George Purdea, prefață de Al. Boboc. București, Ed. Univers, 1987, 323 p.

Heidegger, trad. de Thomas Kleininger. București, Ed. Humanitas, 1996.

Fenomenologie și hermeneutică, ediție de Constantin Aslam, Alexandru Boboc, Constantin Stoenescu, Giurgiu, Ed. Pelican, 2004, 131 p.

Heidegger, trad. de Thomas Kleininger, actualizată de Cătălin Cioabă, București, Ed. Humanitas, 2006, 244 p.

Studii, articole (în România)

Eminescu – Friedrich Schlegel – Kleist; în „Klingsor. Siebenbürgische Zeitschrift”, an XV, nr. 1, ianuarie 1938, p. 23–25.

„*Beim Lesen Nietzsches*”; în „Klingsor. Siebenbürgische Zeitschrift”, an XV, nr. 3–4, martie–aprilie 1938, p. 129–132.

Ion Petrovici über Kant; în „Klingsor. Siebenbürgische Zeitschrift”, an XV, nr. 10, octombrie 1938, p. 354–359.

- Martin Heidegger*; în „Universul literar”, an LI, nr. 48, 10 decembrie 1942, p. 1, 4.
- „*Sonetele către Orfeu*” de Rainer Maria Rilke. *Încercare de interpretare*; în „Saeculum”, an I, nr. 5, septembrie–octombrie 1943, p. 58–66.
- Ironia romantică și idealismul german*; în „Saeculum”, an I, nr. 6, noiembrie–decembrie 1943, p. 38–49.
- Însemnare la scrierea lui Heidegger „Arta și spațiul”*; în „România literară”, an III, nr. 27, 2 iulie 1970, p. 28.
- Heidegger und die Metaphysik*; în vol. colectiv *Symposion Heidegger*. Madrid, Col. „Destin”, 1971, p. 42–55.
- Martin Heidegger (Amintiri)*; în „Ethos” (Paris), nr. 3, 1982, p. 120–129.
- De ce avem nevoie de filosofie*; în „LA&I. Litere, Arte, Idei”, an VIII, nr. 18 (274), 12 mai 2003, p. 8.
- Cu prilejul conferirii titlului de *doctor honoris causa* al Universității, București.

Interviuri

- „...*O dezvăluire a posibilităților de filosofare ale unei limbi...*”. Convorbire cu Gabriel Liiceanu; în „România literară”, an XIV, nr. 21, 20 mai 1982, p. 20–21.
- Despre trecutul, prezentul și viitorul filosofiei*. Convorbire cu I. Opreșan; în „Jurnalul literar”, 1991–1992.
- Walter Biemel – un neamț pentru România*. Convorbire cu Constantin Aslam; în „Arc”, nr. 1 (13), 1995, p. 6–13; nr. 2–4, 1996, p. 132–139.

Referințe critice

- Artă și adevăr. Volum omagial pentru Walter Biemel la aniversarea a 85 de ani. Kunst und Wahrheit. Festschrift für Walter Biemel zu seinem 85. Geburtstag*, volum coordonat de Mădălina Diaconu, București, Ed. Humanitas, 2003, 403 p.
- Colaboratori: Walter Biemel, Eliane Escoubas, François Fédier, Gabriel Liiceanu, Otto Pöggeler, Claus-Artur Scheier ș. a.; se reproduc textele de primă tinerețe ale lui Biemel și interviurile cu Gabriel Liiceanu, I. Opreșan și Constantin Aslam; bibliografie (p. 389–402).
- Ciocan Cristian, Cercel Gabriel, *Walter Biemel. Doctor honoris causa al Universității din București*; în „Euphorion”, an XIV, nr. 7–8, iulie–august 2003, p. 12.
- Diaconu Mădălina, *Walter Biemel – interpret al filosofiei*; în „Viața Românească”, an XCIX, nr. 4–5, aprilie–mai 2004, p. 228–232.

- Lavric Sorin, *Povestindu-l pe Heidegger*; în „România literară”, an XL, nr. 8, 2 martie 2007, p. 15.
- Mincă Bogdan, *Walter Biemel, editor al lui Heidegger*; în „Observator cultural”, an VIII, nr. 153, 14–20 februarie 2008, p. 13.
- Diaconu Mădălina, *Filosoful Walter Biemel la aniversarea a 90 de ani*: în „Observator cultural”, an VIII, nr. 153, 14–20 februarie 2008, p. 12.
- Diaconu Mădălina, *Scrisoare deschisă domnului Walter Biemel*; în „Observator cultural”, an XIV, nr. 407, 7–13 martie 2013, p. 19.
- Schubert Rainer, *Walter Biemel 97. Din amintirile unui lector austriac*; în „Observator cultural”, an XIV, nr. 502 (760), 19–25 februarie 2015, p. 24.
- Diaconu Mădălina, *In memoriam Walter Biemel (1918–2015)*; în „Observator cultural”, an XIV, nr. 506 (764), 19–25 martie 2015, p. 24.

Marin Diaconu